

5. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 16.01.2003 // Голос України. – 2003. – № 28. – С. 3.
6. Світовий економічний форум: офіційний сайт [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.weforum.org/>
7. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року: Проект [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://osvita.ua/doc/files/news/438/43883/HE_Reforms_Strategy_11_11_2014.pdf
8. Угода між Україною і Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу Горизонт 2020 – Рамкова програма з досліджень та інновацій (2014 – 2020) [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/horizon2020/files/horizon_2020_first_results_1.pdf

4.4. Harmonisation of the individual and society as a basis for raising national security and quality of life

4.4. Гармонізація інтересів особистості та суспільства як основа підвищення рівня національної безпеки та якості життя

Зважаючи на тісний зв'язок економіки і соціальної сфери, їх розвиток може здійснюватися лише одночасно і в одному напрямі. Тому на перший план виходить визначення структури елементів системи, або, точніше, композиції факторів впливу на процес формування складного, але збалансованого простору гармонізації інтересів та взаємодії особистості, суспільства та держави.

Характер реакції системи на вплив зовнішнього середовища і траєкторія її поведінки у майбутньому обумовлюється складністю структури і внутрішньою взаємодією елементів системи. Поведінка системи змінюється під впливом внутрішніх факторів, що пояснює її відмінності фактичних параметрів від очікуваних (бажаних) параметрів. Актуальності набуває гармонізація інтересів особистості та суспільства як основа підвищення національної безпеки.

Дослідженнями питань гармонізації національних, регіональних місцевих інтересів, інноваційного соціально орієнтованого розвитку суспільства займаються такі вчені: Бистряков І.К., Манцевич Ю.М., Бондар-Підгурська О.В., Варцаба В.І., Варналій З.С., Жиглей І.В., Кацай І., Ігнатенко О., Палиниченко М.П., Пилипенко А.А. [1-8].

Мета дослідження полягає в розробці ефективних механізмів гармонізації інтересів особистості та суспільства у контексті забезпечення національної безпеки та якості життя.

Бистряков І.К., Манцевич Ю.М. [1], досліджуючи соціально-економічні системи, акцентують увагу на існуванні множини модифікацій, які відрізняються числом, видом та відносинами між елементами, відповідно до принципу поліморфізму.

В загальнотеоретичному розумінні інтерес – це причина дій індивіду, соціальних суб'єктів, яка визначає їхню поведінку і продовжує безпосередньо мотивами, помислами, ідеями індивідів. Бондар-Підгурська О.В. зазначає, що поняття «інтереси» є складовою тріади: цінності, цілі, потреби» [2, с. 85]. Калиниченко М.П. зазначає: «економічні інтереси не тотожні потребам. Інтерес виступає як елемент у системі «мотив (стимул) – потреба – інтерес – активність (мета)» [7, с. 120]. Категоріальний аналіз визначень поняття «економічний інтерес» дозволяє встановити такі загальні характеристики [7, с. 120]:

- об'єктивність та суб'єктивність інтересів (економічних, соціальних, політичних);

- суперечність інтересів при взаємодії протилежних суб'єктів відносин (економічних, соціальних, політичних);

- прояв економічних інтересів може здійснюватися у різних формах (співпраця-діалог чи протистояння-боротьба), які визначають або прогрес (у тому числі соціальну стабільність), або деградацію соціально-економічних систем;

- характер соціально-економічних систем і економічних відносин залежить від рівня задоволеності економічних інтересів;

- інтереси (економічні) виступають як причини й умови взаємодії суб'єктів соціально-економічних систем;

- інтерес (економічний) спрямований на предметні цілі та конкретні дії (економічні відносини), тобто він виникає тоді, коли задоволення потреби усвідомлюється як конкретна мета;

- інтереси (економічні), як і усвідомлені потреби, що їх обумовлюють, знаходяться в постійному русі та розвитку;

Стан реалізації життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави в різних сферах їх життєдіяльності з урахуванням впливу внутрішніх і зовнішніх несприятливих факторів (загроз) складає зміст поняття «національна безпека».

Життєво важливі інтереси – це «сукупність потреб, задоволення яких надійно забезпечує існування і можливості прогресивного розвитку особистості, суспільства і держави» [2], за такими напрямками, як:

- правоохоронна діяльність;

- прикордонна діяльність та оборона, міграційна політика;

- охорона здоров'я, освіта і наука, науково-технічна та інноваційна політика;

- культурний розвиток населення;

- забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки;

- соціальна політика та пенсійне забезпечення;

- житлово-комунальне господарство;

- ринок фінансових послуг, фондові ринки, ринок цінних паперів;

- податково-бюджетна, митна політика;
- торгівля та підприємницька діяльність;
- ринок банківських послуг, інвестиційна політика, ревізійна діяльність, монетарна та валютна політики;
- захист інформації, ліцензування;
- промисловість, сільське господарство, транспорт та зв'язок, інформаційні технології, енергетика та енергозбереження;
- функціонування природних монополій, захист екології та навколишнього природного середовища [2, 4, 6].

У зв'язку з цим актуальності набуває реалізація відчутних змін у напрямі запровадження європейських стандартів через перебудову свідомості та культурологічних засад розвитку соціально-економічних відносин в Україні. «Тобто з боку західного раціоналізму доцільно запроваджувати лише те, що відповідає у широкому розумінні інтересам як суспільства в цілому, так і кожної окремої людини» [1, с. 68].

Система цінностей, як основа інтересів, повинна містити в собі потенціал розвитку, тобто включати переконання та установки, які б забезпечили морально-етичну, патріотичну та інноваційну складову, що й має стати підґрунтям формування національної конкурентоспроможності економіки та майбутнього нації. Методологічні основи узгодження життєво важливих інтересів (соціально-економічних інтересів) особистості, суспільства, держави різними авторами [1, 3-10]. запропоновано формувати з використанням таких понять, як «система», «поле», «простір». Бистряков І.К., Манцевич Ю.М. в своїх дослідженнях соціально-економічних відносин та вирішення проблем раціонального використання ресурсів, використовують поняття «простір» [1].

Так, соціальне поле розглядається як «багатовимірний простір позицій, що ідентифікується на основі багатовимірної системи координат» [5, с. 289]. Це свідчить про існування різних ситуацій (ринку) та відповідного їх бачення різними сторонами (агентами) ринку. Вчені вказують на певну структуру поля за якою «у першому вимірі агенти розподіляються за загальним обсягом капталу, а у другому за поєднанням своїх капіталів в загальній сукупній власності [5, с. 289]. Йдеться про те, що матеріальні і соціальні ресурси (інтереси) взаємно перетворюються і виступають як форми капталу, що «зосереджує в собі універсальну вартість, яка може використовуватись у будь якій із двох зазначених форм, залежно від ситуації» [5, с. 289].

Ступінь досягнення визначеного (бажаного) стану ситуації характеризується типами взаємодії між суб'єктами. Взаємодія передбачає динамізм, рух, тому в аспекті цілей, стану ситуації, управляючого впливу вживається термін «вектор». Взаємодія може набувати наступних форм: співпраця; прихований конфлікт інтересів; конкуренція (відкритий конфлікт

інтересів) [6, 10]. Укрупнено конфлікти інтересів відбуваються за такими аспектами:

– *мотиваційний аспект* – конфлікт «можливість використання політичної та адміністративної ренти – інноваційне підприємництво у конкурентному середовищі»;

– *управлінський аспект* – конфлікт «власник бізнесу – наймані менеджери»;

– *економічний аспект* – конфлікт «сировинно імпортозалежна економіка (виробництво) – високотехнологічне експортно-орієнтоване виробництво»;

– *політичний аспект* – конфлікт «громадяни, державний апарат – парламентські політичні партії»;

– *суспільний аспект* – конфлікт «сучасний стан суспільства – еталонне громадянське демократичне суспільство» [3, с. 728].

Реалізація інтересів шляхом досягнення бажаних цілей відбувається в процесі капіталізації, що накопичує господарський ресурс у відтворенні і зростанні вартості та конвертації різних форм, ключовими з яких є економічна та соціальна форми капіталу [5, с. 289].

Гармонізація інтересів особистості та суспільства як основа підвищення рівня національної безпеки та якості життя представлені на рис. 1.

При формуванні зв'язків між соціально-економічними капіталами (потенціалами) підприємств утворюється відповідна структура системи соціально-економічного потенціалу різних рівнів економіки, а властивості соціально-економічного потенціалу підприємств трансформуються у функції (дії), які пов'язані з існуванням синергетичного ефекту за рахунок інтегративних властивостей системи [12, с. 73].

Вдале використання простору гармонізації інтересів та взаємодії особистості, суспільства та держави «забезпечує підвищення якості управління і, відповідно, збільшення специфічного організаційно-економічного ефекту» [1, с.69].

Гармонізація інтересів та взаємодії особистості, суспільства та держави складає основу забезпечення національної безпеки. Порівнюючи етапи забезпечення національної безпеки та етапи організації та функціонування інформаційно-інституційного простору узгодження інтересів, виявлено ряд спільних характеристик (табл. 1).

Процес організації та функціонування інформаційно-інституційного простору узгодження інтересів укрупнено може бути представлений такими етапами:

1. *підготовчий етап формування поля узгодження інтересів*: ідентифікація учасників та інтересів; постановка мети узгодження інтересів; визначення інституціональних (формальних та неформальних) норм поведінки;

2. *етап реалізації узгодження інтересів*: уточнення поля компромісів (атрибутів цінностей стосовно яких можливе формування системи взаємних поступок); уточнення поля можливих конфліктів інтересів; моделювання циклу взаємодії; реалізація процесу (проекту) взаємодії;

3. *етап контролю узгодження інтересів*: оцінка адекватності системи управління узгодженням інтересів на основі зворотних зв'язків; ідентифікація ризиків; оцінка результативності, ефективності та синергії взаємодії [10, с. 30].

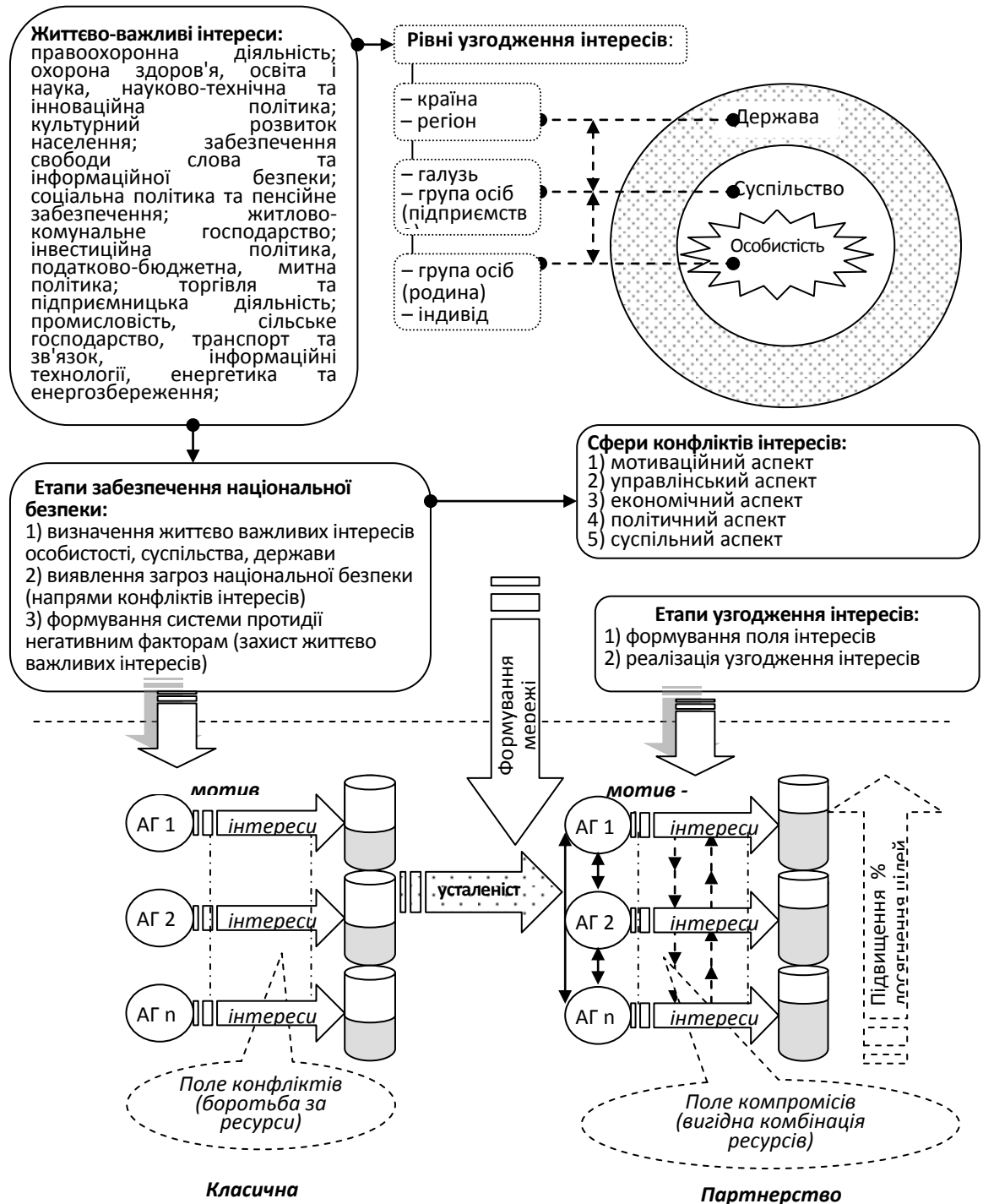

Рис. 1. Гармонізація інтересів особистості та суспільства як основа підвищення рівня національної безпеки та якості життя

Джерело: розробка автора, доповнено на основі [10].

Таблиця 1. Порівняльний аналіз етапів забезпечення національної безпеки та інформаційно-інституційного простору узгодження інтересів
(складено автором на основі [2, с. 85; 10])

Етапи процесу забезпечення національної безпеки	Етапи процесу організації та функціонування інформаційно-інституційного простору узгодження інтересів
1) визначення життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави	1) формування поля узгодження інтересів: ідентифікація учасників та інтересів
2) виявлення факторів, що створюють загрозу національній безпеці (напрями конфліктів інтересів)	2) реалізація узгодження інтересів: уточнення поля компромісів (атрибутів цінностей стосовно яких можливе формування системи взаємних поступок); уточнення поля можливих конфліктів інтересів
3) формування системи протидії (зворотної дії) негативним факторам і виникаючим загрозам (дія державних органів, організацій, суспільних об'єднань, окремих громадян щодо захисту життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави)	3) контроль узгодження інтересів: оцінка адекватності системи управління узгодженням інтересів на основі зворотних зв'язків

Таким чином, в інтересах відбиваються такі фундаментальні економічні суперечності, як протиріччя між обмеженими ресурсами і безмежними потребами, між ефективністю і повною зайнятістю. Причини і види суперечностей економічних інтересів різноманітні, проте всі вони мають спільну основу – прагнення кожного суб'єкта до самоствердження в умовах обмеженості ресурсів.

На соціально-економічні інтереси можна впливати через систему мотивів і стимулів, які в подальшому відбиваються на поведінці суб'єктів соціально-економічних відносин.

Теоретичну основу організації процедур гармонізації загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів, пов'язану з узгодженням рішень, у модельному комплексі мають становити відомі методи: декомпозиційні, рефлекторні, апроксимаційні, методи економічної взаємодії, які базуються на композиційному підході [6].

Суперечності пронизують усі соціально-економічні відносини, є джерелом їх розвитку. При цьому усунення протиріч між інтересами полягає не просто в ліквідації прорахунків в економічній діяльності підприємства, а в пошуку адекватної природі цих суперечностей форми їх руху. Запізнення в усуненні

суперечностей економічних інтересів, затримка вдосконалення механізмів їх реалізації призводять до гальмування соціально-економічного розвитку держави.

Суперечності змушують рухатися особистість, суспільство, державу у напрямку сталого економічного розвитку, виступають як внутрішнє джерело функціонування і розвитку держави та її конкурентних відносин.

Відповідність умовам існування і можливостям прогресивного розвитку суспільства та держави (об'єктів безпеки) є пріоритетним критерієм, згідно з яким інтереси можуть бути віднесені до життєво важливих. Очевидно, що кожному об'єкту безпеки притаманні свої інтереси. Держава, суспільство і особистість можуть нормально функціонувати і розвиватися, якщо існує певна узгодженість, тобто баланс інтересів особистості, суспільства і держави.

Література

1. Бистряков І.К., Манцевич Ю.М. Використання простору у площині суспільних перетворень в Україні // Вісн. НАН України. – 2015. – № 11. – С. 67-76.
2. Бондар-Підгурська О.В. Механізми гармонізації національних інтересів у контексті інноваційного соціально орієнтованого розвитку промисловості України // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2014. – № 6. – С. 84-91.
3. Варцаба В.І. Верифікації можливостей гармонізації цілей та інтересів учасників соціально-економічного розвитку регіонів // Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. – 2015. – №8. – С. 726-729.
4. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / за ред. З. С. Варналія. – К. : НІСД, 2007. – 820 с.
5. Жиглей І.В. Бухгалтерський облік соціально відповідальної діяльності суб'єктів господарювання: необхідність та орієнтири розвитку : монографія / І.В. Жиглей. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 496 с.
6. Кацай І., Ігнатенко О. Гармонізація загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів у забезпеченні територіального розвитку // Вісник Національної академії державного управління. – 2013. – № 2. – С. 156-163.
7. Калиниченко М.П. Гармонізація економічних інтересів у системі маркетингового управління промисловим підприємством // Економіка промисловості. – 2013. – № 3 (63). – С. 119-128.
8. Пилипенко А.А. Організація рефлексивного управління розвитком підприємств і їх інтегрованих об'єднань // Управління розвитком. – 2015. – №1 (179). – С. 58-62.
9. Лісун Я.В. Теоретичні аспекти формування взаємовідносин у концепціях маркетингу // Вісник Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова. – 2015. – Том 20, випуск 2/1. – С. 70-73.
10. Лісун Я.В. Узгодження соціально-економічних інтересів підприємств на основі рефлексивного підходу // Вісник Хмельницького національного університету. – 2015. – №34. – С. 27-32.
11. Лісун Я.В. Моніторинг соціальної відповідальності бізнесу як основа сталого розвитку економіки // Науковий журнал «Науковий вісник Полісся». – Чернігів : ЧНТУ. – 2015. – № 1 (1). – С.22-28.
12. Українська О.Л., Чебанова Н.В. Соціально-економічний потенціал підприємства: особливості визначення і чинники впливу // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2012. – № 1 (13). – С. 71-75.